

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.5.42>

ПРИХОДЬКО А.А.

**ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ
ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ****PRINCIPLES OF FORMING A CONTROL SYSTEM IN THE SPHERE
OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT FOR PREVENTION
AND COMBATING CORRUPTION IN UKRAINE**

В статті визначено, що громадський контроль у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції можна визначити як спеціалізований складник загального процесу активного викорінення корупційних проявів на території України, що полягає в системній реалізації злагоджених дій громадських інституцій, свідомих громадян, зокрема наділених статусом викривачів корупції, спрямованих на здійснення нагляду за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, координації її з суспільними пріоритетами та бажаннями громади. Наголошено, що державний контроль у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні – внутрішній та зовнішній тиск контрольних органів (осіб) на суб'єктів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії корупції, що напряму не впливає на процедури й етапи реалізації їхньої адміністративної діяльності, а лише дає правову оцінку їхній правомірності, ефективності й раціоналізації за фактом виконання окремої дії. З'ясовано, що державний контроль у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні – внутрішній та зовнішній тиск контрольних органів (осіб) на суб'єктів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії корупції, що напряму не впливає на процедури й етапи реалізації їхньої адміністративної діяльності, а лише дає правову оцінку їхній правомірності, ефективності й раціоналізації за фактом виконання окремої дії. Зроблено висновок, що система контролю у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції представлена двоблоковістю своєї структури: з одного боку – механізмами системної реалізації взаємозлагоджених дій громадських інституцій, свідомих громадян, зокрема наділених статусом викривачів корупції, спрямованих на здійснення нагляду за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, координації її з суспільними пріоритетами та бажаннями громади; з іншого – внутрішнім і зовнішнім тиском контрольних органів (осіб) на суб'єктів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії корупції, що напряму не впливає на процедури й етапи реалізації їхньої адміністративної діяльності, а лише дає правову оцінку їхній правомірності, ефективності та раціоналізації за фактом виконання окремої дії.

Ключові слова: *судовий контроль, адміністративне судочинство, правосуддя, судове рішення, адміністративно-правове забезпечення, запобігання та протидія корупції.*

The article defines that public control in the field of administrative and legal support for preventing and combating corruption can be defined as a specialized component of the general process of active eradication of corruption manifestations in the territory of Ukraine, which consists in the systematic implementation of coordinated actions of public institutions, conscious citizens, in particular those endowed with the

status of whistleblowers of corruption, aimed at supervising the activities of public administration entities, coordinating them with public priorities and the desires of the community. It is emphasized that state control in the field of administrative and legal support for preventing and combating corruption in Ukraine is internal and external pressure of control bodies (persons) on public administration entities in the field of preventing and combating corruption, which does not directly affect the procedures and stages of implementing their administrative activities, but only provides a legal assessment of their legality, effectiveness and rationalization upon the fact of performing a separate action. It was found that state control in the field of administrative and legal support for preventing and combating corruption in Ukraine is internal and external pressure from control bodies (persons) on public administration entities in the field of preventing and combating corruption, which does not directly affect the procedures and stages of implementing their administrative activities, but only provides a legal assessment of their legality, effectiveness and rationalization upon the fact of performing a separate action. It was concluded that the control system in the field of administrative and legal support for preventing and combating corruption in Ukraine under the conditions of European integration is represented by a two-block structure: on the one hand, mechanisms for the systematic implementation of mutually coordinated actions of public institutions, conscious citizens, in particular those endowed with the status of whistleblowers of corruption, aimed at supervising the activities of public administration entities, coordinating them with public priorities and the desires of the community; on the other hand, internal and external pressure from control bodies (persons) on public administration entities in the field of preventing and combating corruption, which does not directly affect the procedures and stages of implementing their administrative activities, but only provides a legal assessment of their legality, effectiveness, and rationalization based on the fact of performing a particular action.

Key words: *judicial control, administrative proceedings, justice, court decision, administrative and legal support, prevention and counteraction to corruption.*

Актуальність теми. Успіх реалізації в Україні антикорупційних заходів та антикорупційної політики значною мірою залежить від налагодження ефективної системи державного й громадського контролю. У науці державного управління під контролем розуміється основний засіб забезпечення законності й дисципліни в різних галузях господарства [1, с. 58]. Загалом контроль використовується для перевірки відповідності діяльності учасників суспільних відносин встановленим приписам, у рамках і межах яких вони мають діяти [2, с. 351]. Контроль – одна з основних функцій управління, вона є завершальною стадією управлінського процесу. Нерідко контроль характеризується і як принцип управління, і як його метод. Головне полягає в тому, що контроль – це постійно діючий фактор управління, не пов'язаний виключно з перевіркою виконання управлінських рішень [3, с. 40–41].

Участь громадськості в питаннях запобігання та протидії корупції безпосередньо зводиться до реалізації громадськими організаціями й свідомими громадянами (викривачами корупції) свого морального, конституційного та громадянського права впливати на процес формування й діяльність антикорупційних органів, а також на сферу антикорупційної політики загалом шляхом взаємодії інституцій громадянського суспільства й держави під час прийняття соціально важливих рішень. Крім комунікативної функції, громадськість виконує й контрольну, правове забезпечення організації та здійснення якої не можна назвати задовільним, враховуючи декларативний характер положень чинного законодавства щодо основних способів і засобів громадського контролю [4, с. 72].

Виклад основного матеріалу. Громадський контроль передбачає участь інститутів громадянського суспільства в реалізації державної антикорупційної політики та наголошує на важливості здійснення громадського контролю за діяльністю державних службовців, однак слід розуміти, що корумпований стан системи правосуддя й правоохоронних органів, системи державного управління загалом позбавляє громадян реальних ефективних державно управлінських механізмів участі в боротьбі з корупцією. Євроінтеграційні прагнення України й зростання уваги до неї з боку Єврокомісії у питанні боротьби з корупцією в рамках імплементації Угоди про асоціацію та лібералізації візового режиму вимагає активізації процесу залучення громадян до боротьби з корупцією. Тож для подолання суспільного скептицизму щодо громадських ініціатив

у розв'язанні проблеми корупції повинна посилитися роль неурядових організацій як інститутів громадянського суспільства, а дієвим механізмом їхньої участі у процедурах прийняття управлінських рішень як важливої передумови протидії корупції повинна стати взаємодія з органами державної влади в цьому питанні [5, с. 134].

Наразі профільних громадських організацій вистачає, однак їхня думка здебільшого не враховується, що впливає як на аспекти організаційного впливу на суспільні відносини, так і на бажання громадськості безпосередньо бути залученою до означеного процесу.

Взаємодія неурядових організацій та органів державної влади в питаннях подолання корупції вимагає запровадження дієвого громадського контролю не лише за органами антикорупційної юрисдикції, а й за іншими суб'єктами публічної адміністрації: правоохоронними органами й органами державної влади в усіх ключових сферах, де потенційний корупціогенний фактор є високим.

Отже, з розумінням зазначеного, громадський контроль у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції можна визначити як спеціалізований складник загального процесу активного викорінення корупційних проявів на території України, що полягає в системній реалізації злагоджених дій громадських інституцій, свідомих громадян, зокрема наділених статусом викривачів корупції, спрямованих на здійснення нагляду за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, координації її з суспільними пріоритетами та бажаннями громади.

Слід розуміти, що наділення відповідно до законодавства України окремих громадських об'єднань або їхніх представників певною компетенцією у сфері формування або забезпечення виконання їхніх повноважень органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, свідчить про набуття такими об'єднаннями громадян та їхніх представників публічного характеру їхньої діяльності. Тобто представники громадськості у процесі реалізації своїх, передбачених законодавством можливостей брати участь у проведенні чи реалізації публічної політики, можуть реально впливати на ухвалення органами державної влади рішень. У зв'язку з цим Конституційний Суд України вважає, що держава має право запроваджувати в таких випадках відповідний контроль за діяльністю об'єднань громадян та їхніх представників з метою запобігання виникнення і в їхній діяльності корупційних ризиків, недопущення неправомірного набуття матеріальних або нематеріальних благ, вчинення інших зловживань при реалізації наданих їм прав щодо участі в публічному управлінні [6].

Відтак, суб'єкти громадського контролю є об'єктами державного контролю, оскільки мають публічний статус.

Коли ми говоримо про державний контроль, необхідно зазначити, що держава є одним з головних суб'єктів здійснення контрольної функції в суспільстві. Адже вона наділена реальними повноваженнями для впливу на суспільство, при здійсненні якого покладається й на засоби контролю. Тобто державний контроль є важливим видом діяльності держави, що здійснюється уповноваженими державними органами, посадовими особами і який спрямований на забезпечення законності й дисципліни [2, с. 351]. Призначення державного контролю полягає в тому, що держава через певні організаційні форми й структури створює систему контролю, нагляду, перевірки виконання чинних норм і правил, усунення та недопущення відхилень від визначених параметрів. Контроль є елементом державної влади, а контрольні відносини мають владний характер [3, с. 40–41].

Слід зазначити, що правова природа державного контролю виражається в тому, що він здійснюється органами держави та їхніми посадовими особами в межах, визначених правовими нормами, на підставі норм права й відповідно до них [2, с. 346]. Сьогодні й у наукових працях, й у чинному законодавстві досить часто як синонім «контролю» вживається термін «нагляд», проте їхні відмінності ще недостатньо досліджені. Як слушно зауважує С. Ківалов, поняття «контроль» і «нагляд» ще не стали науковими термінами, які вичерпно відображають їхню сутність і відмінність [7, с. 177]. Однак деякі вчені стверджують, що межа між цими двома термінами існує. Зокрема, О. Андрійко вважає, що різниця між «контролем» і «наглядом» полягає у сфері охоплення та у специфіці методів і форм впливу [8, с. 92]. Однак більшість вчених та й законодавець розкривають контроль через нагляд або ж навпаки.

Аналіз антикорупційного законодавства дає підстави стверджувати, що державний контроль за реалізацією антикорупційної політики здійснюють Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений орган (особа) з питань антикорупційної політики в межах своїх повноважень, визначених Конституцією та законами України, нормативно-правовими актами Кабінету

Міністрів України [9]. Спеціалізованих норм щодо контролю за формуванням антикорупційної політики немає. Однак існує розгалужена система контролю за реалізацію та дотримання антикорупційного законодавства.

Орієнтуючись на думку міжнародної спільноти, зазначимо, що в досліджуваній сфері державний контроль має передбачати парламентський, судовий, фінансовий і спеціальний контроль [10]. Спробуємо з'ясувати, чи діє кожен з них в Україні.

У Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI було передбачено, що «Верховна Рада України здійснює парламентський контроль у сфері запобігання та протидії корупції в межах, визначених Конституцією України. Інші органи державної влади здійснюють контроль у сфері запобігання та протидії корупції в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [11]. В чинному нині спеціалізованому законі така норма відсутня.

Верховна Рада України через діяльність профільного Комітету має здійснювати парламентський контроль у сфері запобігання та протидії корупції. Зазначене не корелюється з компетенцією комітетів, які здійснюють законопроектну роботу, готують і попередньо розглядають питання, віднесені до повноважень Верховної Ради України [12]. Тому парламентський контроль у сфері антикорупційної політики повинен здійснювати (реалізовувати) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини або Уповноважений Верховної Ради України з питань антикорупційного законодавства (спеціалізований омбудсмен).

Додатково зазначимо, що омбудсмен – це спеціальний контрольно-наглядовий і правозахисний орган державної влади (посадова особа). Його запровадження є реакцією суспільства на недосконалість наявної в країні правозахисної системи [13]. В Україні парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини й громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Уповноваженим опрацьовуються проекти нормативно-правових актів публічної адміністрації з наданням відповідних зауважень і пропозицій, однак саме контрольні повноваження відсутні.

Станом на сьогодні в парламенті очікує розгляду законопроект про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України). Законопроектом пропонується: 1) закріпити нове повноваження парламенту – призначення на посади та звільнення з посад уповноважених Верховної Ради України за дотриманням Конституції України й законів в окремих сферах; заслуховування їхніх щорічних доповідей про стан дотримання Конституції України й законів у відповідних сферах; 2) встановити, що для здійснення парламентського контролю за дотриманням Конституції України й законів в окремих сферах Верховна Рада України може призначати уповноважених Верховної Ради України, правовий статус яких визначається окремими законами [14].

Запровадження такого інституту парламентського контролю як уповноважені Верховної Ради України «за дотриманням Конституції України й законів в окремих сферах» не може призвести до звуження сфери діяльності та обмеження повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та до обмеження конституційного права, закріпленого частиною третьою статті 55 Конституції України. За особою залишається право звертатися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини для захисту та відновлення своїх конституційних прав і свобод з метою ініціювання здійснення парламентського контролю [13].

Відповідно, ми підтримуємо думку щодо необхідності створення посади Уповноваженого Верховної Ради України з питань антикорупційного законодавства або ж деталізації повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в означеній сфері, адже діяльності Рахункової палати, яка від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їхнім використанням [15], нам здається замало.

Наступне, на що потрібно звернути увагу, це судовий контроль у сфері антикорупційної політики держави. Загалом Конституційний суд України є відповідальним органом, що має контрольні функції за конституційністю правової основи антикорупційної політики, а суди загальної юрисдикції – за її реалізацією.

Щодо першого нарікань немає – Конституційний суд здійснює розгляд справ в означеній сфері, а ось щодо інших судів варто зауважити, що контрольна функція має дещо іншу інтерпретацію.

Зокрема, як приклад, судовий контроль є спеціальним видом провадження в адміністративному судочинстві, відмінним від позовного. Головна мета судового контролю за виконанням рішень в адміністративних справах полягає насамперед у реалізації основних завдань

адміністративного судочинства при здійсненні адміністративними судами правосуддя, оскільки воно не обмежується винесенням судового рішення, а також передбачає його виконання. Кожен судовий процес повинен завершуватися реалізацією судового рішення у спірних правовідносинах між його сторонами. Тому після вирішення публічно-правового спору й набрання судовим рішенням законної сили суд продовжує відігравати активну роль у реалізації сторонами прав і законних інтересів, з приводу захисту яких він ухвалив судові рішення. Від здійснення судом належного контролю за виконанням судового рішення напряму залежить й ефективність правосуддя. Адже головним ефектом судового рішення має бути його ефективність у поновленні порушених прав і свобод особи [16].

У нашому випадку під судовим контролем судів загальної юрисдикції слід розуміти не етап провадження, а можливість звернення до суду з відповідним позовом, як приклад, про визнання протиправним і скасування нормативного або індивідуально акту.

Водночас слід розуміти, що судовий контроль у сфері запобігання та протидії корупції в Україні можна представити й діяльністю Вищого антикорупційного суду України (далі – ВАКС України, завданням якого є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад і процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства й держави від корупційних і пов'язаних з ними злочинів, та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також розв'язання питання щодо визнання необґрунтованими активів та їхнього стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства [17].

Місія ВАКС полягає у здійсненні справедливого правосуддя в кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів. Задля цього суд: здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод й інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства; аналізує судову статистику, вивчає й узагальнює судову практику в кримінальних та інших провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд і надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності ВАКС, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їхньої діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті [17].

Відповідно, в Україні судовий контроль у сфері запобігання та протидії корупції представлений у вигляді діяльності Конституційного суду, судів загальної юрисдикції та ВАКС України.

Окремо слід вказати про фінансовий контроль у досліджуваній сфері, адже його значення є одним з головних в аналізованій нами системі.

У Законі України «Про запобігання корупції» розділ VII має назву «Фінансовий контроль». Складовими фінансового контролю є:

1) подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яке здійснюється шляхом її заповнення на офіційному вебсайті Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК). Разом з тим, перевірка достовірності відомостей, зазначених особою в такій декларації, здійснюватиметься вказаним центральним органом виконавчої влади;

2) контроль і перевірка декларацій, поданих суб'єктами декларування щодо своєчасності подання та щодо правильності й повноти заповнення; логічний та арифметичний контроль;

3) повна перевірка декларацій та інформації, яка підлягає відображенню в декларації;

4) моніторинг способу життя суб'єктів декларування з метою встановлення відповідності їхнього рівня життя наявним у них і членів їхніх сімей майна й отриманим ними доходам згідно з декларацією;

5) обов'язок повідомлення про відкриття суб'єктом декларування або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку-нерезидента;

6) обов'язок повідомлення про отримання доходу суб'єктом декларування, а також придбання майна на суму, яка перевищує 50 мінімальних заробітних плат, встановлених на 1 січня відповідного року [18].

Зазначене стосується діяльності НАЗК, а, як відомо, це орган превентивної компетенції, що не зовсім логічно в аспекті контрольної функції. Точніше – однобоко, адже міжнародна

спільнота рекомендує, щоб фінансовий контроль здійснював контрольно-лічильний орган, міністерство фінансів, казначейство, центральний банк держави, фінансові й контрольно-рахункові органи суб'єктів держави (для федеративних держав) у взаємодії з фінансовими органами муніципальних утворень, особами, які здійснюють функції аудиту [19].

Разом з тим, контрольно-лічильний орган держави як вищий, постійно діючий орган державного фінансового контролю здійснює координацію діяльності всіх державних органів в області фінансового контролю й попередження корупційних правопорушень, у сферах бюджетного процесу, кредитно-банківської діяльності, емісії державних цінних паперів, приватизації державного майна, здійснення державних закупівель, надання й отримання закордонної фінансової та гуманітарної допомоги, а також в інших сферах, безпосередньо пов'язаних з виконанням бюджетів усіх рівнів бюджетної системи держави на всій його території; проводить антикорупційну експертизу правових актів і проєктів нормативно-правових актів з питань своєї компетенції [19].

Про створення в Україні Офісу фінансового контролю (Офіс фінконтролю) як центрального органу виконавчої влади (інспекції), який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, та діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів [20].

Офіс фінконтролю, з-поміж іншого, здійснює проведення інспектування (ревізії), державного фінансового аудиту, перевірки закупівель, моніторингу закупівель [20].

Загалом маємо надію, що реформування Держаудитслужби й створення нового органу державного фінансового контролю дійсно дозволить загалом підвищити ефективність контролю за використанням державних ресурсів, забезпечить оперативність і мобільність роботи відповідних територіальних органів, а також мінімізує корупційні ризики в їхній діяльності [21].

Неможливо оминати увагою спеціальний контроль, внутрішній, який здійснюють суб'єкти публічної адміністрації самостійно.

Як приклад, у структурі НАЗК функціонує підрозділ (відділ) внутрішнього контролю й підрозділ (відділ) з питань запобігання корупції.

Зокрема підрозділ внутрішнього контролю: 1) здійснює моніторинг і контроль за виконанням працівниками актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог, обмежень і заборон; 2) проводить контроль своєчасності подання й повну перевірку декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подаються працівниками НАЗК; 3) проводить перевірки працівників на добросовісність і моніторинг їхнього способу життя; 4) перевіряє інформацію, що міститься у зверненнях фізичних або юридичних осіб, засобах масової інформації, інших джерелах, включно з отриманою через спеціальну телефонну лінію, сторінку в мережі Інтернет, засоби електронного зв'язку НАЗК щодо причетності працівників до вчинення правопорушень; 5) проводить службове розслідування; 6) проводить спеціальну перевірку стосовно осіб, які претендують на призначення на посади в Національному агентстві з питань запобігання корупції; 7) вживає заходи щодо захисту працівників, які повідомляють про вчинення протиправних дій чи бездіяльність інших працівників НАЗК [22].

Додатково зауважимо, що з метою підвищення ефективності здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції у суб'єктів публічної адміністрації діють уповноважений підрозділ або особа з питань запобігання та виявлення корупції.

Зокрема, основними завданнями уповноваженого підрозділу є: 1) підготовка, забезпечення й контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції; 2) надання методичної та консультативної допомоги з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства; 3) участь в інформаційному та науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання й виявлення корупції, а також міжнародній співпраці в зазначеній сфері; 4) проведення організаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення та протидії корупції; 5) здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів; 6) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства [23].

Відповідно, спеціальний контроль – невід'ємна складова успішної протидії корупційним проявам всередині публічної адміністрації, що проявляється в діяльності спеціально уповноважених структурних складових такого суб'єкта, основними повноваженнями яких є життя превентивних, роз'яснювальних, методичних, облікових й інших заходів, спрямованих на унеможливлення зловживання владою працівниками.

Отже, державний контроль у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні – внутрішній та зовнішній тиск контрольних органів (осіб)

на суб'єктів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії корупції, що напряду не впливає на процедури й етапи реалізації їхньої адміністративної діяльності, а лише дає правову оцінку їхній правомірності, ефективності й раціоналізації за фактом виконання окремої дії.

Усе вищенаведене дає можливість сформулювати наступні висновки щодо дослідження системи контролю у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції:

1) успіх реалізації в Україні антикорупційних заходів й антикорупційної політики зокрема значною мірою залежить від налагодження ефективної системи державного й громадського контролю;

2) окрім комунікативної функції, громадськість виконує й контрольну, що реалізовується шляхом функціонування утворених консультативно-дорадчих інституцій при антикорупційних органах, які безпосередньо контролюють його діяльність і надають оцінку ефективності його діяч. Також громадський контроль можливий і за умови самостійного ініціювання механізмів досудового, судового, адміністративного чи іншого характеру. За актами законодавства громадський контроль здійснювався в тих напрямках, які рекомендовані міжнародною спільнотою, однак слід наголосити на декларативному характері закріплення таких норм у чинному законодавстві. Наразі профільних громадських організацій вистачає, однак їхня думка здебільшого не враховується, що впливає як на аспекти організаційного впливу на суспільні відносини, так і на бажання громадськості безпосередньо бути залученою до означеного процесу. Існує нагальна потреба в запровадженні дієвого громадського контролю не тільки за органами антикорупційної юрисдикції, а й за іншими суб'єктами публічної адміністрації: правоохоронними й органами державної влади в усіх ключових сферах, де потенційний корупціогенний фактор є високим;

3) громадський контроль у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції можна визначити як спеціалізований складник загального процесу активного викорінення корупційних проявів на території України, що полягає в системній реалізації злагоджених дій громадських інституцій, свідомих громадян, зокрема наділених статусом викривачів корупції, спрямованих на здійснення нагляду за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, координації її з суспільними пріоритетами й бажаннями громади. Суб'єкти громадського контролю є об'єктами державного контролю, оскільки мають публічний статус;

4) державний контроль у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні – внутрішній і зовнішній тиск контрольних органів (осіб) на суб'єктів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії корупції, що напряду не впливає на процедури й етапи реалізації їхньої адміністративної діяльності, а лише дає правову оцінку їхній правомірності, ефективності й раціоналізації за фактом виконання окремої дії. Проведений аналіз щодо сутності державного контролю свідчить про наступне:

– для належної реалізації парламентського контролю необхідним є утворення посади Уповноваженого Верховної Ради України з питань антикорупційного законодавства або ж деталізації повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в означеній сфері, адже діяльності Рахункової палати нам здається замало;

– судовий контроль представлений у вигляді діяльності Конституційного суду, судів загальної юрисдикції та ВАКС;

– фінансовий контроль є одним з головних в аналізованій системі та передбачає органічне поєднання превентивних заходів його реалізації з адміністративними, представленими діяльністю Офісу фінконтролю, результати якого є підставою для відкриття провадження правоохоронними органами відповідних справ;

– спеціальний контроль є внутрішнім, тобто таким, який здійснюють суб'єкти публічної адміністрації самостійно. Це невід'ємна складова успішної протидії корупційним проявам всередині публічної адміністрації, що проявляється в діяльності спеціально уповноважених структурних складових такого суб'єкта, основними повноваженнями яких є вжиття превентивних, роз'яснювальних, методичних, облікових й інших заходів, спрямованих на унеможливлення зловживання владою працівниками.

Висновки. Отже, система контролю у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції представлена двоблоковістю своєї структури: з одного боку – механізмами системної реалізації взаємозагладжених дій громадських інституцій, свідомих громадян, зокрема наділених статусом викривачів корупції, спрямованих на здійснення нагляду за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, координації її з суспільними пріоритетами та бажаннями громади; з іншого – внутрішнім і зовнішнім тиском

контрольних органів (осіб) на суб'єктів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії корупції, що на пряму не впливає на процедури й етапи реалізації їхньої адміністративної діяльності, а лише дає правову оцінку їхній правомірності, ефективності та раціоналізації за фактом виконання окремої дії.

Список використаних джерел:

1. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні. Харків: Фоліо, 2002. 176 с.
2. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у двох томах : Том 1. Загальна частина. К.: ТОВ Юридична думка, 2007. 592 с.
3. Духовна О. В. Теоретико-правові засади державного контролю за здійсненням місцевих заповищень в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 3. С. 40–44.
4. Кінаш М. М. Громадський контроль як механізм протидії корупції: проблеми реалізації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2014. Вип. 29(2). С. 72–74.
5. Підбережник Н. Участь громадськості у запобіганні та протидії корупції в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Ефективність державного управління*. 2016. ВИП. 3 (48). Ч. 1. С. 131–137.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та 65 народних депутатів України щодо [...] Рішення Конституційного суду України від 06.06.2019 № 3-р/2019. *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-19>
7. Ківалов С.В. Адміністративне право України : підручник. Одеса: Юридична література, 2003. 896 с.
8. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. К. : Наукова думка, 2004. 300 с.
9. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2019 рік. *НАЗК*. 2020. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Zvit-NAZK-za-2019-rik-15.04.2020.pdf>
10. Основи законодавства про антикорупційну політику: Модельний закон, прийнятий на двадцять другому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД постановою № 22-15 від 15 листопада 2003 року. *Верховна рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_944/ed20031115
11. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 40, ст. 404 (втратив чинність 01.09.2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text>
12. Коментар до проекту Закону України від 02.03.2011 № 7487. *ЛігаЗакон*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/LF5RZ00W?an=93>
13. Марцеляк О.В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2004. 35 с.
14. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України). *Верховна рада України*. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=66256&pf35401=492784>
15. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII. *Голос України*. 2015. № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>
16. Колеснікова М., Пронський Е. Організаційно-правові засади здійснення судового контролю в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. С. 2. С. 130–135.
17. Вищий антикорупційний суд (БАКС) – вищий спеціалізований суд у системі судуострою України. *Судова влада України*. URL: https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence/
18. Здійснення фінансового контролю. *Пенсійний фонд України*. URL: <https://pfu.gov.ua/content/uploads/sites/23/2018/03/2.-Zdiysn-fin-kontrolu-za-korup.pdf>
19. Основи законодавства про антикорупційну політику: Модельний закон, прийнятий на двадцять другому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД постановою № 22-15 від 15 листопада 2003 року. *Верховна рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_944/ed20031115
20. Про затвердження Положення про Офіс фінансового контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 № 184. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/184-2020-%D0%BF>

21. Офіс фінконтролю: Уряд зробив черговий крок задля реорганізації Держаудитслужби. *Міністерство фінансів України*. 2020. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ofis_finkontroliu_uriad_zrobiv_chergovii_krok_zadlia_reorganizatsii_derzhauditsluzhbi-2062

22. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014. № 1700-VII. *Голос України*. 2014. № 206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

23. Методичні рекомендації «Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування»: Рекомендації Мін'юсту України від 16.10.2013. *Урядовий кур'єр*. 2013. № 208.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025